

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jæernet

Citation: Kidde, Harald: "Jæernet", i Kidde, Harald: *Jæernet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 379. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608064298672/facsimile.pdf> (tilgået 09. april 2024)

Anvendt udgave: Jæernet

tre stadier, kan man i dens opbygning skeine mellem tre emneområder eller planer, der efter fordobles, idet sjernets selv som symbol har en dobbelt karakter. Romanen vil både fortælle jernets ydre og indre historie. I dets ydre historic berettes om jernbrugets aktuelle stilling ved overgangen til en fri markedsøkonomi, om jernets rolle i Sveriges historic og endelig om dets stilling i verdenshistorien som grundlag for menneskelig udvikling og kultur. I den indre historic tales der om jernet som symbol på drift og vilje til magt og beherskelse. Umidelbart træder denne emnekrads frem i skildringen af forholdet mellem Steffan, Susanna og Brynte. I videre forstand bruges sjernets som psykisk billede på seksualitet og livsvilje, og endelig indgår det i en religios symbolik som udtryk for Guds dobbelte karakter af hvgiver og ødelægger.

Man kan vanskeligt læse *Jæernet* som en traditionel roman. Målt med traditionens alen er det en dårlig og sprængt bog. Romanens hovedperson er overhovedet ikke en menneskelig individualitet, men sjernets selv i alle dets betydninger. *Jæernet* er en stortslægt allegori, en symbolkreds og – først og fremmest – et lidenskabeligt forsøg på kunstnerisk formulering af noget næppe på forhånd erkendt. Det mest interessante ved bogen er den omstændighed, at de rammer, hvori forsøget er anlagt, på mange måder bryder sammen under presset fra den intense formulering. En traditionel persontegning og kompositionsform oploses og erstattes af denne storme strøm eller disse flader af selvbærende sprog. Hvilke sammenhænge er der, *Jæernet* indgår i og gennombryder – inden for Kiddes forfatterskab og inden for den kunstneriske tradition?

Harald Kidde's plan til det færdige romanværk lader sig nappé rekonstruere, da hans optegnelser ikke længere synes at eksistere. Derimod beretter vennen Niels Jeppesen i sin bog om Kidde, at forfatteren under en vandretur i sommeren 1918 fortalte ham »indholdet af «Guldet» – »Jæernet's Fortsættelse»:

Værket var planlagt til fire Boger, ikke til tre, som man i Almindelighed fortæller. De tre efterfolgende skulle hedde: Guldet – Eliden – Ordet. Med visionær Styrke saa Kidde, at der efter Jænetiden vilde komme en Gulded, som nu er forbti, men som Digeren ikke selv oplevede. Derefter en Eltid med rygende Kratré i Sam-

fund og Sjæle, en Tid, vi endnu er midt i. Til sidst en Ordets Tid, da »Ordet skulle knuse Jænet, Forbandelsen fra Eden.«

At Kidde skulle have forestillet sig en sådan forædling af det urene jern, passer jo udmarket med den alkymistiske symbolik, der er virksom i romanen (se f.eks. s. 235). Ligeledes kan skitsen underbygges med Kiddes svar i en tidsskrifts-enquête 1918 om krigens indflydelse på litteraturen. Det skildres heri, hvorledes krigens »jærtid« vil afføde en »ordets tids«, og således »må dette Sekels Digttere, der begyndte som små Elskovssangere, ende som store Gudsbesyngere.«¹²

Skont Niels Jeppesens oplysninger da nok kan godtgøres i de store linjer, er der ingen grund til at faste lid til detaljerne. Efter hans referat må Steffan Choräus jo skulle opgives som person i de følgende bind, idet der ville blive tale om en fremtidroman, som strækker sig langt ud over Kiddes egen samtid. Det er uvist, hvilken nytté Kidde så ville drage af sine historiske studier. Andre af Kiddes bekendte som Rimestad og Vedel tager det da også som en selvfolge, at de kommende bind skulle følge Steffan Choräus. Jeppesens oplysninger ligner således en etindningsforskydning, der ikke lægger *Jænet* tilbage til midten af det nittende århundrede, men til Første Verdenskrig, og videre tolker »Guldets tid« som tyvernes højkonjunktur og »eldens tid« som de usikre og angstplagede tredivere, hvori Jeppesens egen bog udkom.

Større grund er der nok til at tro Chr. Rimestad, når han meddeler, at »Han ville være endt ved Verdenskrigen, der kom til at betyde en ny Omvæltning, en ny Jænets Renaissance.«¹³ Men i det hele taget behøver man jo ikke at opfatte de planlagte fire bind som en fremadskridende kronologi. *Jæner* selv omtales f.eks. dronning Kristinas tid som en guldets tid, »hvor gyldne Døgn mellem År af Jæne« (s. 234). Rimestad skriver også om »Guldet (repræsenteret af Wallonerne, som en Gang har behersket Värmland)«, og ligeledes om »det andet Biné, der (...) skalde have fremmanet i al dets brogede Pragt og Glans Värmlands kongelige Velmagtstid.«¹⁴ Efter dette skulde *Guldet* da ikke gå frem, men tilbage i historien. Tidsoplevelsen i *Jænet* er af så flydende karakter, at man ikke uden videre bør opfatte de fire planlagte bind som udfojelsen af en tidsmæssig rækkefølge, men snarere som en kortlægning af fire samfundsressige og psykologiske områder i indbyrdes sammenhæng. Man kan udmarket med Engelbret